

ЦЛЕПОКЛАДАННЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ГІМНАЗІЇ НА УРОКАХ ФІЗИКИ

Мельник Ю.С.

Україна, м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України

Під час визначення цілей компетентісно орієнтованого навчання фізики учнів гімназії обов'язково потрібно враховувати структуру компетентностей. У межах кожної з них виокремлюються конкретні цілі з урахуванням відповідних складників: «знання», «уміння», «ціннісні орієнтації» і «досвід практичної діяльності». Кожний компонент містить комплекс різних елементів (табл. 1, 2,3).

Таблиця 1

Цілі навчання фізики, орієнтовані на формування інформаційно-комунікаційної компетентності

Сформувати	Дидактичні елементи складників компетентностей
Знання	різні джерела інформації (навчальні тексти, художня література, довідкові й науково-популярні видання, комп'ютерні бази даних, ресурси Інтернет, ЗМІ); способи оброблення й види кодування інформації; методи наукового пізнання (емпіричні й теоретичні); цикл наукового дослідження
Уміння	виявляти корисну інформацію в різних джерелах; обробляти її й перетворювати, представляти в різноманітних формах (словесно, графічно, математичними символами, малюнками і структурними схемами); здійснювати спостереження за природою; використовувати вимірювальні прилади з метою вивчення фізичних явищ; проводити експерименти;

	моделювати фізичні явища й процеси
Ціннісні орієнтації	усвідомлення значущості нової інформації для пізнання й перетворення навколишнього світу; переконаність у можливості пізнання природи; усвідомлення потреби роботи з різними джерелами інформації
Досвід практичної діяльності	робота з підручником, каталогом, довідником, базами даних, збірником задач, комунікаційними мережами, підготовка доповідей, повідомлень, написання рефератів

Таблиця 2

Цілі навчання фізики, орієнтовані на формування інноваційної компетентності

Сформувати	Дидактичні елементи складників компетентностей
Знання	структура діяльності та її види; засоби й способи раціональних дій; принципи їх організації
Уміння	формулювати проблему; визначати мету діяльності; планувати власні дії; здійснювати вибір форм, методів і засобів відповідної діяльності; оцінювати її результати, здійснювати рефлексію (самооцінка, самопізнання); коригувати діяльність
Ціннісні орієнтації	визнання значущості раціональної, творчої діяльності; усвідомлення творчості як основи пізнання й перетворення навколишнього світу
Досвід практичної діяльності	створення фізичних моделей, конструкцій, приладів, виконання домашніх дослідів й експериментів, проведення комплексних досліджень і проектів

Таблиця 3

Цілі навчання фізики, орієнтовані на формування екологічної компетентності

Сформувати	Дидактичні елементи складників компетентностей
Знання	фізичні параметри навколишнього середовища та оптимальні норми комфортного стану людини; їх вплив на здоров'я; захист довкілля від шкідливих чинників; шляхи профілактики й зменшення їх негативної дії; фізичні характеристики людського організму, способи їх визначення та вплив на здоров'я
Уміння	оцінювати екологічну ситуацію; виявляти адіабатичні чинники; ефективно використовувати обмежені ресурси природи й людського організму; визначати фізичні параметри, що впливають на екологію; установлювати закономірності між станом навколишнього середовища й здоров'ям людини; оцінювати вплив екології на здоров'я, використовуючи методи природничих наук
Ціннісні орієнтації	значущість турботи про власне здоров'я й здоров'я довколишніх; усвідомлення потреби дбайливого ставлення до природи; переконаність в об'єктивності використання досягнень науки й технологій для подальшого розвитку суспільства
Досвід практичної діяльності	виявлення екологічного стану навколишнього середовища, параметрів життєдіяльності організму людини, участь у зльотах дослідників природи, ведення щоденника здоров'я, здійснення моніторингу фізіологічних характеристик та вимірювання різних параметрів людського організму, проведення моніторингу екологічного стану довкілля

Зазначимо, що складники ключових і предметної компетентностей знання, уміння, ціннісні орієнтації і досвід діяльності, як правило, не поділяються на певні класи або окремі предмети. Більшість з них належить до наскрізних ліній навчання, відрізняючись лише повнотою представлення. Наприклад, уже учневі 7-го класу доступно виконати прості спостереження фізичного явища, математичні ж розрахунки й наукові дослідження будуть посильними їм пізніше. Відповідні освітні компетентності (інформаційно-комунікаційна, інноваційна, соціальна, екологічна, математична, природнича та ін.) мають різний обсяг знань, умінь і досвіду на різних етапах навчання.

Індивідуальні цілі навчання коригуються вчителем, учнем і батьками в процесі обговорення результатів педагогічної діагностики. Наприклад, якщо учень має високий рівень компетентнісних знань, але у нього недостатньо сформовані практичні вміння, то в процесі подальшого навчання йому потрібно здійснювати різні види діяльності з метою розвитку таких умінь і набуття практичного досвіду та ін.

Враховуючи освітні потреби школярів, досягнення фізичної науки, а також цілі навчання, спрямовані на формування ключових і предметної компетентностей, конкретний навчальний матеріал Базового навчального плану має добиратися на основі наступних вимог: практична спрямованість; потенційна значущість; урахування регіональних особливостей розвитку науки й промисловості; відповідність освітнім потребам школяра; спрямованість на формування знань, умінь і ціннісних орієнтацій.

Розроблення змісту варіативної частини Базового навчального плану здійснюється на основі принципів фундаментальності фізичних знань (формується ті знання, що становлять основу світобачення, методологію пізнання і дають змогу розв'язувати завдання практичного характеру); індивідуальної і соціальної значущості навчального матеріалу (враховуються індивідуальні освітні потреби і здібності кожного учня та формується знання, уміння й досвід, затребувані в реальному житті); практичної спрямованості освіти (оскільки

компетентності розвиваються в процесі діяльності людини, то потрібно виконувати різноманітні практичні завдання); орієнтації на розвиток самостійності учнів (основна частина практичних завдань спрямована на самостійне виконання).

На основі виокремлених принципів розроблено модель діяльності вчителя під час формування компетентностей учнів у процесі вивчення фізики з використанням варіативної частини Базового навчального плану (рис. 1.).

Рис. 1. Модель діяльності вчителя в процесі формування компетентностей

Представлена в моделі послідовність видів діяльності змінюється залежно від конкретної дидактичної ситуації. Наприклад, добір змісту навчального

матеріалу і вибір форм навчально-пізнавальної діяльності можуть здійснюватися одночасно.

Отже, цілепокладання є основним компонентом процесу формування компетентностей учнів на уроках фізики. У процесі реалізації методики компетентісно орієнтованого навчання фізики навчально-пізнавальна діяльність в гімназії має бути організована як відповідно до загальнопредметних цілей навчання, так і конкретних цілей формування ключових і предметної компетентностей. Процес формування компетентностей потребує трансформації усіх компонентів педагогічної системи навчання: цілей, змісту освіти, організаційних форм діяльності та методів оцінювання навчальних досягнень.